

Аліса в Дивокраї
Льюїс Керролл

Шкільна бібліотека української та світової літератури
Льюїс Керролл – псевдонім Чарлза Лутвіджа Доджсона (1832–1898), блискучого оксфордського математика, логіка, письменника і фотографа, який зажив всесвітньої слави своїми фантастичними творами – «Аліса в Дивокраї» й «Аліса в Задзеркаллі». У 1865 році він опублікував історію маленької дівчинки Аліси, яка провалилася у кролячу нору і відкрила зовсім інший світ – неймовірний, дивовижний і повний усіляких небезпек. Відтоді розпочалися безсмертні пригоди Аліси – можливо, найзнаменитішої героїні англійської літератури. Казка, яку полюбили діти і дорослі, стала одним із кращих зразків літератури у жанрі абсурду.

Льюїс Керролл

Аліса в Дивокраї

Серія «Шкільна бібліотека української та світової літератури» заснована у 2010 році

LEWIS CARROLL

Alice's Adventures in Wonderland

Перекладено за виданням:

Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland. –

London: Penguin Books, 1994

Переклад з англійської В. Г. Наріжної

© В. Г. Наріжна, переклад українською, 2008

© О. А. Гугалова-Мешкова, художнє оформлення, 2019

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2010

Крізь літній золотавий день
Наш човник ледь пливе,
Бо в ручках крихітних весло
Вертиться, мов живе,
А юні очі бачать скрізь
Щось дивне та нове.

Жорстока трійце! Ви, кого
Не зморить і до ночі,
Про казку просите того,
Хто так спочити хоче!
Та що там важить голос мій
Супроти трьох дівочих...

Велична Прима віддає
Наказ почать скоріше,
Секунда молить: «Будуть хай
Дивацтва там і вірші!»,
А Терція перепиня
Лиш раз на мить, не більше.

Та ось вже дивляться вони,
Принишклі і мовчазні,
Як Дивокраєм тихо йде
Дівчатко уві сні,
І майже вірять в те, що є
Всі речі ці чудні.

І раз у раз, коли вогонь
Фантазії загас,
І бідолаха каже: «Я
Закінчу потім сказ»,
Маленькі бестії кричать:
«Прийшов для потім час!»

Так поставав наш Дивокрай:
Химерні ці місця
Творили ми разом, коли
Нас путь втішала ця.
Та ось додому вже йдемо –
І сказ добіг кінця.

Алісо! Казку цю сховай
Туди, де серця стук,
В ті сховки, для яких нема
Ні часу, ні розлук,
І бережи, як в чужині

Букетик з рідних лук.[1 – У цьому вірші втілені спогади

Льюїса Керролла про один із найщасливіших днів його життя, 4 липня 1862 року, коли він та його приятель Робінсон Дакворт попливли із трьома сестрами Лідделл на прогулянку вгору Темзою. Примою у вірші автор назвав Лоріну Шарлотту, Секундою – саму Алісу, а Терцією – наймолодшу сестру Едіт. Саме цього дня народилися перші пригоди Аліси в Дивокраї, що потім розвинулися в ту чарівну книгу, яка відома нам сьогодні.]

Розділ перший

У глиб кролячої нори

Алісі почало вже неабияк набридати отаке сидіння з сестрою на березку, коли геть нічим розважитися: раз-другий вона зазирнула до книжки, яку сестра саме читала, та в ній не було ні малюнків, ні діалогів. «А що за користь із книжки, – подумала Аліса, – без малюнків і діалогів?»

Тож вона міркувала (наскільки вже ставало сили, бо від спеки чулася сонною та нетямуючою), чи так уже захопливо буде сплести собі вінок із ромашок, якщо для цього треба ще підвестися й піти їх назбирати, коли раптом білий кролик із рожевими очима промайнув просто біля неї.

В цьому не було нічого ТАКОГО ВЖЕ незвичайного; Аліса не те щоб ТАК УЖЕ здивувалася, почувши, як Кролик мурмотить сам до себе: «Ой лишенько! Ой лишенько! Я запізнюся!» (Міркуючи про це згодом, вона подумала, що насправді-то мусила остовпіти, але на той момент усе виглядало цілком природно.) Та коли Кролик на додаток ВИТЯГ ГОДИННИКА З КИШЕНІ ЖИЛЕТКИ, глипнув на нього й заквапився далі, Аліса миттю зірвалася на рівні ноги: їй осяяло, що раніше вона ніколи не бачила кролика з жилетною кишенею або ж із годинником, якого можна з тієї кишені витягти. Тож, палаючи з цікавості, дівчинка припустила за ним через галявину й, на щастя, саме встигла побачити, як він шугнув у величеньку кролячу нору попід живоплотом.

За мить і Аліса стрибнула слідом, навіть не замислюючись, як же їй потім звідти вибратися.

Спершу нора прямувала вперед, наче тунель, а тоді раптово пірнула вниз – так раптово, що Аліса ще й оком не змигнула, а вже летіла у глибочезний колодязь.

Чи то колодязь був дуже глибокий, чи то падала вона дуже повільно, а проте в Аліси виявилось досить часу, аби роззиратися на льоту й міркувати, що тепер буде. Спочатку вона спробувала глянути вниз та роздивитися, куди летить, але внизу було затемно, щоби щось розібрати; тоді Аліса поглянула на стінки колодязя й побачила, що вони щільно завішані шафками та полицями; подекуди видніли мапи й картини, прибиті до стін кілочками. З однієї полиці Аліса, пролітаючи, прихопила жбанок; на ньому був напис «ДЖЕМ ІЗ ПОМАРАНЧІВ», та всередині, як на зло, виявилось порожньо. Просто кинути посудину вона не захотіла, боячись забити когось унизу, й примудрилася захвати жбанок до якоїсь шафки, яку саме проминала.

«Що ж, – думала Аліса, – після такого падіння загуркотіти зі сходів буде як раз плюнути. Якою хороброю мене всі вдома вважатимуть! Та я б навіть і не кавкнула, якби зверглася з вершечка будинку!» (І це, треба сказати, було аж занадто схоже на правду.)

Униз, униз, униз. Невже це падіння ніколи не закінчиться!

– Цікаво, скільки миль[2 – Миля(англійська) – міра довжини, що дорівнює 1,609 км.] я вже пролетіла? – промовила Аліса вголос. – Певно, я маю наблизитися до центру Землі. Так, поміркуймо: здається, це мусить бути десь чотири тисячі миль углибину... (бо ж, розумієте, Аліса вивчила кілька таких цікавинок на уроках у класі, і хоч тепер була НЕ НАДТО добра можливість похизуватися знаннями, позаяк бракувало слухачів, зате можна було повправлятися у повторенні)...так, відстань начебто правильна... але ж цікаво, на якій я широті та довготі? (Аліса зеленого поняття не мала, що таке широта чи довгота, проте вважала, що такі гарні й величні слова не гріх і вимовити зайвий раз.)

Невдовзі вона знову заговорила:

– Ото буде дивина, якщо я пролечу просто КРІЗЬ Землю! Певно, весело буде вискочити поміж людей, що ходять догори дригом! Антипати, чи як їх... (зараз Аліса навіть пораділа, що НИХТО її не чує, бо слово звучало якось не зовсім правильно[3 – Аліса, ясна річ, намагається згадати слово «антиподи» – тобто мешканці діаметрально протилежної точки земної кулі.]...та мені доведеться запитати в них, що то за країна, до речі. Прошу пані, це Нова Зеландія чи Австралія? (Й Аліса спробувала зробити кніксен... Тільки уявіть собі, що то за кніксен, коли перевертом летиш у повітрі! Думаєте, ви б упоралися?) Ще подумає через ці розпитування, що я – якась мала невігласка! Ні, питати не годиться: може, побачу десь напис.

Униз, униз, униз. Робити було нічого, тож Аліса невдовзі знову почала говорити:

– Діна дуже сумуватиме за мною цього вечора, ще б пак! (Діною звали кішку.) Сподіваюся, вони не забудуть поставити їй тарілочку з молоком під час вечірнього чаю[4 – Вечірній чай (tea-time) – традиційне для англійців чаювання о 17.00, що увійшло в традицію саме за часів королеви Вікторії, за яких відбулися й Алісині пригоди.]? Моя любя Діно! Як би я хотіла, щоби ти була тут, зі мною. Щоправда, в повітрі зовсім немає мишей, тому не знаю, що би ти, біднесенька, їла, – хіба що власних блішок. Хоча не впевнена, чи смакують кішкам блішки?

І тут Аліса почала потроху дрімати та сонним голосом усе повторювала: «Чи смакують кішкам блішки? Чи смакують кішкам блішки?» й інколи: «Чи смакують блішкам кішки?», бо ж, погодьтеся, оскільки вона не знала точної відповіді на жодне з цих запитань, то було не так і важливо, як саме вони звучали. Аліса відчула, що зовсім клєє носом, і вже почала снити про те, як походжає з Діною, тримаючи її за лапку, і запитує кицю дуже настирливо: «А тепер, Діно, скажи мені, будь ласка, правду: ти коли-небудь їла власних бліх?», як раптом – гец! гуп! – вона гепнулася на купу гілляччя та сухого листя, й падіння нарешті закінчилося.

Аліса анітрохи не забилася й уже наступної миті зірвалася на ноги; вона поплянула вгору, але там було темно, хоч око вибери; попереду неї знову був довгий коридор, і в його глибині ще виднів Кролик, який чимдуж шкварив геть. Не можна було гаяти ні секунди, й Аліса полопотіла за ним швидко, як вітер, – і саме вчасно, щоби почути, як Кролик буркотить, повертаючи за ріг:

- Ох, мої вушка, мої вусики, вже так пізно, так пізно!

Огинаючи ріг, Аліса мало не наступала тваринці на п'яти, проте, коли вискочила з-за повороту, ніякого Кролика вже не було; вона опинилася в довгій низенькій залі, освітленій численними лампами, що звисали зі стелі.

В залу звідусіль виходили двері, та, на жаль, геть усі замкнені; пройшовши вздовж одного, а тоді й уздовж другого боку та поторсавши кожні, Аліса похнюплено почовгала серединою кімнати, ламаючи собі голову, як же їй взагалі звідси вибратися.

Несподівано вона побачила біля себе маленький столик на трьох ніжках, всуціль зроблений зі скла; на ньому не було нічого, крім крихітного золотого ключика, й Алісі одразу ж спало на думку, що він може бути від якихось дверей у цій залі. Та ба! Чи то замки виявилися завеликі, чи то ключик замалий, та, хоч би як там було, жодні двері ним не відчинялися. Проте, обходячи залу вдруге, Аліса наскочила на фіраночку, яка запинала щось унизу над підлогою і яку вона спершу не помітила, й за тієї завіскою знайшлися маленькі дверцята з п'ятнадцять дюймів[5 - Дюйм - міра довжини, що дорівнює 2,5 см.] заввишки. Вона встромила крихітний золотий ключик у замкову шпарину, й, на її превелику втіху, він підійшов!

Аліса прочинила дверцята й побачила, що вони ведуть до малесенького коридорчика, не більшого за пацючу нору; дівчинка опустилася на коліна й крізь цей коридор угледіла найпишніший сад, який лишень можна собі уявити. Як же палко їй праглося вибратися з похмурої зали й поблукати поміж цих барвистих квітників та свіжих фонтанів! Але в двері навіть її голова не пролазила. «А бодай би голова і пролізла, - подумала бідолашна Аліса, - то що за користь була б мені з неї без плечей. Ах, якби ж я вміла складатися, наче підзорна труба! Думаю, я змогла б, знати б лишень, із чого почати». Бо ж, бачте, через те, що останнім часом сталося стільки всього чудернацького, вона почала підозрювати, що насправді не так багато речей у світі дійсно є неможливими.

Схоже, чекати біля маленьких дверцят не було жодного сенсу, тож Аліса подалася назад до столика, несміливо сподіваючись знайти там інший ключ або принаймні підручник зі складання людей на манір підзорних труб. Проте зараз вона знайшла на ньому маленьку пляшечку («Раніше її тут точно не було», - сказала Аліса) із закрученим довкола шийки паперовим ярличком, на якому було гарними, великими літерами надруковано: «ВИПІЙ МЕНЕ».

Звісно, «ВИПІЙ МЕНЕ» - гарна пропозиція, та мудра маленька Аліса зовсім не збиралася мерщій SAME TAK і вчинити.

«Ні, я спершу роздивлюся, - вирішила вона, - й побачу, є на пляшці напис «Отрута» чи немає»; бо ж Аліса читала кілька чудових маленьких історій про діточок, які обпеклися, стали поживою для диких звірів або вскочили в інші неприємні халепи тільки тому, що вони НЕ пам'ятали простеньких правил, яких їх учили їхні друзі, як-от: розпечена до червоного коцюба обпікає, якщо тримати її задовго, а якщо ДУЖЕ глибоко поріжеш руку ножом, то вона зазвичай кровить, а ще Аліса ніколи не забувала, що коли випити багато з пляшечки, на якій написано «Отрута», це майже напевно тобі зашкодить, рано чи пізно.

Та хай там як, на цій пляшечці не було напису «Отрута», тож Аліса наважилася покуштувати її вміст та, оскільки напій їй смакував (насправді його смак був мішаниною з вишневого пирога, заварного крему, ананаса, смаженої індики, ірисок та гарячих грінок із маслом), доволі швидко з ним упоралася.

* * * * *

* * * * *

– Що за дивне відчуття! – вигукнула Аліса. – Напевно, я складаюся, як підзорна труба.

Так воно й було: тепер вона заледве сягала десяти дюймів заввишки, й лице її просвітліло від думки, що тепер вона саме того зросту, щоби пройти крізь двері до чудового садочка. Проте спершу Аліса зачекала кілька хвилин, щоб зрозуміти, чи не планує вона й далі зменшуватися; вона трохи нервувалася щодо цього. «Бо ж, погодьтеся, все могло скінчитися тим, – сказала Аліса сама до себе, – що я б зовсім розтанула, як та свічка. Цікаво, на що б я тоді стала схожа?» І вона почала уявляти собі, який вигляд має вогник свічки після того, як сама свічка вже згасла, бо ж не могла пригадати, щоби колись їй доводилося бачити таку чудасію на власні очі.

За деякий час стало зрозуміло, що нічого більше не відбувається, і вона вирішила не гаючись іти до садка. Та що за лихо! Вже біля дверей бідолаха згадала, що забула маленький золотий ключик, а підійшовши до столу, зрозуміла, що не може його дістати: вона прекрасно бачила ключ крізь скляну стільничку й щосили намагалася вилізти нагору однією з ніжок, та ніжка була занадто ковзкою; тож, коли нарешті Алісу геть зморили ці безплідні зусилля, бідна крихітка сіла й розплакалася.

– Ну ж бо, немає сенсу сидіти й отак собі рюмсати, – озвалася Аліса до себе доволі суворо. – Раджу тобі негайно припинити!

Зазвичай Аліса давала собі слухні поради (хоча й рідко їм слідувала), а інколи лаяла себе так безжально, що аж на очі їй наворачалися сльози. Одного разу, пригадується, вона намагалася накрутити собі вуха за те, що шахрувала в грі у крокет, в яку грала сама проти себе, бо ж ця дивовижна дитина просто обожнювала вдавати з себе одночасно двох людей. «Але зараз немає сенсу, – подумала бідолашна Аліса, – вдавати із себе двох людей. Ба, та мене лишилося так мало, що й на ОДНУ путню людину не настачиш!»

Невдовзі в око їй впала невеличка скляна скринька, що лежала попід столом: коли Аліса відкрила її, то побачила крихітний кекс, на якому коринкою[6 – Коринка – чорні дрібні родзинки без кісточок.] було прегарно викладено: «З'ЇЖ МЕНЕ».

- Що ж, я його з'ім, - промовила Аліса, - і тоді, якщо від цього я почну рости, то зможу взяти ключа, а якщо знову маліти, то проповзу попід дверима; отже, так чи інак я потраплю до саду, й мені цілковито начхати, як саме це станеться!

Аліса відкусила шматочок і тривожно повторювала сама до себе: «Так чи інак? Так чи інак?», поклавши руку собі на маківку, щоби відчути, в який бік вона росте, й чимало здивувалася, побачивши, що залишається того самого зросту; ясна річ, в основному таке й відбувається з людьми, що ідять кекс, але Аліса настільки при звичаїлася вже не чекати нічого, окрім якихось чудасій, що їй здалося доволі нудним і недотепним те, що життя знову стає навдивовижу звичним.

Тож вона хутко взялася до справи й невдовзі покінчила з кексом.

Розділ другий

Озеро сліз

- Усе чудернацькіше та чудернацькіше! - зойкнула Аліса (вона була така ошелешена, що на мить зовсім забулася, як треба правильно говорити). - Тепер я розсуваюся, мов найбільший у світі телескоп! Бувайте, мої ніжки! (Бо ж коли вона поглянула вниз, на свої ноги, то їх уже й видно не було, так далеко вони опинилися.) Ох, бідолашні мої малесенькі ніжки, хто ж тепер одягатиме вас у черевики й панчохи, мої солоденькі? Гадаю, я вже не спроможуся... Я буду бозна-як далеко, щоб ще й вами опікуватися, доведеться вам дбати про себе самим...

«Та все ж треба бути до них добрішою, - подумала Аліса, - а то ще не стануть ходити туди, куди мені треба! Так, поміркуймо: буду надсилати їм пару нових черевичків до кожного Різдва».

І вона взялася прикидати, як би це здійснити.

«Надсилатиму їх із розсильним, - вирішила Аліса. - Мабуть, це страх як кумедно - посилати подарунки власним ногам! А як же дивно виглядатиме адреса:

пані Правій Нозі Аліси, килимок перед каміном, одразу біля ґраток...

О Господи, що за дурню я верзу!»

Цієї миті Алісіна голова торохнулася об стелю зали; насправді, тепер Аліса була більше ніж дев'ять футів[7 - Фут - англійська міра довжини, що становить 30,48 см.] заввишки, тож вона мерщій ухопила золотого ключика й поквапилася до хвіртки.

Бідолашна Аліса! Усе, що вона тепер могла зробити, так це вкласти на бік і зазирнути крізь дверцята одним оком: протиснутися крізь них їй зараз було б складно як ніколи. Тож вона сіла й знов заплакала.

– Хоч би посоромилася, – казала до себе Аліса, – така доросла дівчинка (цілком слушно зауважила вона), а сидиш оце й рюмсаєш. Негайно припини, кому сказано!

Та вона все одно плакала й плакала, сльози лилися з неї галонами[8 – Галон – міра об'єму рідин та сипких речовин в Англії, що дорівнює 4,546 літра.], аж поки довкола не назбиралося чималеньке озерце, дюймів чотири завглибшки, яке залило залу майже до половини.

Невдовзі вдалині зачулося тупотіння чиїхось ніжок, і Аліса хутко витерла очі, щоби подивитися, хто там такий. Це повернувся Білий Кролик; він увесь розчепурився, в одній руці тримав пару білих лайкових рукавичок[9 – Лайка – сорт м'якої шкіри; рукавички з такої шкіри були предметом розкоші.], а в іншій – віяло, але так само мурмотів собі під носа:

– Ох! Герцогиня, герцогиня! Ох! Якщо я забарюся, вона просто оскаженіє!

Алісу посів такий розпач, що вона вже ладна була просити допомоги в будь-кого, тож, коли Кролик порівнявся з нею, дівчинка заговорила тихим, нерішучим голосочком:

– Перепрошую, пане...

Кролик нестямно підстрибнув, випустив рукавички та віяло й щодуху дременув у темряву.

Аліса підбрала впущені речі, а оскільки в залі була страшна задуха, то почала обмахуватися віялом, примовляючи між тим:

– Отакої! Яке все химерне сьогодні! А вчора ж усе було, як звичайно. Цікаво, може, мене вночі підмінили? Так, поміркуймо: чи саме такою я прокинулася сьогодні вранці? Здається, я таки почувалася трохи по-іншому. Та якщо я вже не та, то виникає запитання: хто я взагалі, заради Бога, така? Ах, ОЦЕ справжня загадка!

І вона стала пригадувати всіх знайомих дітлахів свого віку, щоби пересвідчитися, чи не стала вона кимось із них.

– Я напевно не Ада, – міркувала Аліса, – бо в Ади волосся завивається такими довгими кучерями, а в мене взагалі ніяких кучерів нема. І ще я точно не Мабель, бо я ж знаю силу-силенну речей, а вона! О! Та вона нічогісінько не знає! І крім того ВОНА – це вона, а я – це я, і... О Господи, як же це все заплутано! Треба перевірити, чи знаю я все те, що знала раніше. Так-так, подивимось: чотири на п'ять буде дванадцять, чотири на шість буде тринадцять, чотири на сім буде... о Боже! Я так ніколи до двадцяти не дійду! Гаразд, таблиця множення – це дрібнички: треба спробувати географію. Лондон – столиця Парижа, Париж – столиця Рима, а Рим... Ні, певна, ЦЕ неправильно! Мабуть, я таки перетворилася на Мабель! Зараз зосереджуся та прочитаю «Старанно крихітка бджола...»

І Аліса склала руки на колінках, наче збиралася відповідати урок, та почала декламувати вірша, проте голос її звучав якось хрипко й химерно, а слова були не зовсім такими, як зазвичай:

Старанно крихта-крокодил
Плекає довгий хвіст:
Вертіти ним на цілий Ніл
Найкращий має хист.

Як ревно кігті він гострить,
Як вправно ікла тре,
І кожна рибка радо вмить
До нього в пашу пре.

– Певна, що це зовсім не ті слова, – промовила нещасна Аліса, й очі її наповнилися слізьми, коли вона повела далі. – Мабуть, я все ж таки Мабель, і мені доведеться піти й жити в тій жалюгідній тісній халупі, а ще в мене зовсім не буде іграшок, і... Ох, доведеться вчити купу уроків! Ну ні, я вирішила: якщо вже я Мабель, то залишуся тут! І даремно всі вони будуть звішуватися сюди головою вниз та гукати: «Підіймайся знову до нас, дороженька!» Я тільки погляну вгору та промовлю: «То хто я тепер? Спершу скажіть мені, і якщо я вподобаю бути цією людиною, то підіймуся, а як ні, то залишуся тут, поки не перетворюся на когось іще»... Але ж! – скрикнула Аліса й знову залилася слізьми. – Нехай би вони тільки звисилися сюди донизу головами! Я ТАК утомилася бути тут сама!

Сказавши це, Аліса глипнула на свої руки й здивовано відзначила, що, побиваючись угорос над своєю долею, натягнула на долоню крихітну кроликову рукавичку. «Як мені це вдалося? – подумала Аліса. – Напевно, я знову меншаю». Дівчинка підвелася й попростувала до столика, щоби порівняти з ним свій зріст, і виявила, що тепер, наскільки вона може прикинути, в ній приблизно два фути й вона стрімко продовжує стискатися. Невдовзі Аліса зрозуміла, що все це через віяло в її руці; вона похапцем кинула його, і саме вчасно, бо ще трохи – й зeszла б узагалі.

– Ледве встигла! – сказала Аліса, неабияк нажахана такою раптовою зміною, а проте щаслива самим фактом, що вона й досі існує. – А тепер до саду!

І вона побігла до хвірточки – та марно! Маленькі дверцята були так само замкнені, а золотий ключик так само лежав на скляному столику. «І все жакливо, як ніколи, – подумало бідне дитя, – бо ж я ще ніколи в житті не була такою крихітною, ніколи в житті! І я вам скажу, це просто жакливо, отак!»

Щойно вона це промовила, як посковзнулася і за мить уже – хлюп! – опинилася аж по ший в солоній воді. Спершу на думку їй спало, що вона якимсь дивом шубовснула в море. «А значить, додому зможу повернутися залізницею», – сказала Аліса сама до себе. (Аліса одного разу побувала на морі й дійшла висновку, що, куди не подайся на англійському узбережжі, всюди побачиш кілька купальних кабінок, що їх на колесах возять пляжем[10 – В Англії того часу пляжем їздили дерев'яні кабіни, запряжені кіньми. В них можна було увійти з боку пляжу, роздягтися і з іншого боку кабіни спуститися в воду. Таким чином при купанні зберігалася благопристойність, про яку так піклувалися сучасні Керроллу англійці.], якихось малюків, що порпаються в піску дерев'яними лопатками, тоді рядочок котеджів, а за ними – залізничну станцію.) Та невдовзі вона виявила, що просто плюхнулася в озеро сліз, яке сама й наплакала, поки була дев'ять футів заввишки.

– Якби ж я рюмсала менше! – сказала Аліса, плаваючи туди-сюди в пошуках дороги на суше. – Тепер мене покарано – я втоплюся у власних сльозах! Це буде дуже химерно, якщо чесно! А втім, сьогодні все химерно.

Одразу по цих словах Аліса почула, як щось плюскоче в озері неподалік, і попливла ближче, аби дізнатися, що там таке. Спершу вона подумала, що це морж або гіпопотам, але потім згадала, якою стала крихіткою, і невдовзі додивилася, що то всього лише мишка, яка послизнулася й упала в воду, достоту як вона сама.

«Так, чи не варто мені, – подумала Аліса, – заговорити до цієї мишки? Тут усе таке чудернацьке, що, думаю, вона може запросто вміти розмовляти; та хай воно як, спробувати не зашкодить». Отож Аліса заговорила:

– О любя Мише, чи не знаєте ви, як вибратися з цього озера? Я так утомилася плавати туди-сюди, о Мише! (Алісі здавалося, що саме так і треба говорити з мишею; ясна річ, вона ніколи не робила цього раніше, зате колись бачила в братовому підручнику з латини таке: е миша – немає миші – давати миші – бачити мишу – о мише!)

Миша подивилася на дівчатко начеб із цікавістю. Алісі навіть здалося, що тваринка підморгнула одним зі своїх крихітних оченят, проте нічого не сказала.

«Може, вона не розуміє англійської, – подумала Аліса. – Голову на відсіч даю, це французька миша, що прибула до нас разом з Вільгельмом Завойовником[11 – Вільгельм Завойовник – Вільгельм, герцог Нормандський, що в 1066 році на чолі нормандського війська завоював Англію і став англійським королем Вільгельмом I.]». (Бо ж, при всіх своїх чудових знаннях з історії, Аліса не надто чітко уявляла, як давно відбувалися ті чи інші речі.) Отож вона озвалася знову:

– O? est ma chatte?[12 – Де моя кішка? (Фр.)] (Це була перша фраза з її підручника французької.)

Миша аж підскочила у воді й, здавалося, вся затрусилася від жаху.

– Ох, даруйте мені, – квапливо закричала Аліса, побоюючись, що образила почуття бідної тваринки. – Я зовсім забула, що ви не любите котів.

– Не люблю котів?!! – пронизливо й люто верескнула Миша. – А хіба ТИ любила б котів, якби опинилася на моєму місці?

– Ну, напевно, ні, – примирливо відказала Аліса. – Не треба так сердитися. Проте хотіла б я показати вам нашу кішку Діну: думаю, ви негайно захопилися б кішками, шойно її побачивши. Вона така гарнуня, така мануня, – неквапно плаваючи озерцем, продовжувала Аліса частково вже до самої себе. – А як вона премило муркоче біля вогню, вилизуючи лапки та вмиваючи мордочку... І пестити її – саме задоволення, така вона в нас м'якенька... А як вона вправно ползе на мишей!.. Ох, вибачте мені, будь ласочка! – знову зойкнула Аліса, бо цього разу Миша вся наїжачилася, й дівчинка ясно відчула, що та тепер уже справді образилася. – Ми не будемо про неї більше говорити, якщо вам це не до вподоби.

– Ми?!! – вискнула Миша, тремтячи аж до кінчика хвоста. – Ніби я стала б говорити на таку тему! Наш рід завжди НЕНАВИДІВ котів – цих бридких, нищих, похабних звірюг! Не хочу більше й чути про них!

– Я не буду, чесно! – сказала Аліса, поспішаючи змінити тему розмови. – Може, вам... може, ви... полюбляєте... е... полюбляєте собак?

Миша не відповіла, тож Аліса бадьоро повела далі:

– Поблизу нашого дому живе пречудовий собачка, якого я дуже хотіла б вам показати! Маленький жвавий тер'єр, такий, знаєте, з довжелезною, кучерявою брунатною шерстю. І він приносить вам різні речі, які ви йому кидаєте, і ще сідає на задні лапки й просить їсти, і всякі інші штуки виробляє... я й половини згадати не можу... І знаєте, це собака фермера, й хазяїн каже, що від нього дуже багато користі, що він сотню фунтів^[13 – Фунт (або фунт стерлінгів) – грошова одиниця в Британії.] коштує! Він каже, песик усіх пацюків передуше і... О Господи! – розпачливо скрикнула Аліса. – Боюся, я знову її образила.

Адже Миша чимдуж гребла від неї подалі, шалено збурюючи воду в озері.

Тож Аліса сумирно гукнула їй услід:

– Мишко, дорогенька! Повертайтеся назад, і ми не будемо говорити ні про котів, ні про собак, якщо ви їх так не любите!

Зачувши це, Миша розвернулася й потихеньку підпливла до Аліси; її мордочка була геть бліда (від гніву, подумалося Алісі). Тремким голосом вона промовила:

– Давай виберемося на берег, і я розкажу тобі свою історію; тоді ти зрозумієш, чого я ненавиджу котів та собак.

Вибиратися вже давно був час, бо озеро вщерть загромадилося птахами й тваринами, які в нього впали: тут були Качур і Додо^[14 – Додо (або дронти) – вимерлі птахи, що мешкали на Маскаренських островах (Індійський океан) і в XVII-XVIII століттях були винищені європейськими колоністами.], Лорі^[15 – Лорі – різновид папуг, що вирізняється дуже яскравим оперенням.] та Орленя, й іще кілька кумедних тваринок. Аліса попливла попереду, й усе товариство попрямувало до берега.

Розділ третій

Партійні Перегони та правдива історія

На березі скупчилося воістину чудернацьке товариство: птахи із випацаним пір'ячком, тварини з прилиплим до боків хутром, і геть усі мокрі мов хлющ, злі та зніяковілі.

Найбільше всіх, ясна річ, турбувало, як би їм висохнути: щодо цього вчинили цілу нараду, й незабаром Аліса вже запросто теревенила з усіма, начеб знала їх усе своє життя. Вона встряла в доволі тривалу суперечку з Лорі, який під кінець зовсім спохмурнів і тільки й міг казати: «Мені видніше, бо я за тебе старший». Аліса з цим не погоджувалася, бо не знала, скільки ж Лорі років, а позаяк папуга навідруб відмовився оголосити свій вік, то на тому розмова й урвалася.

Зрештою Миша, яка, схоже, була тут не останньою особою, гукнула:

– Ану, сядьте всі долі й послушайте мене! Я вас швиденько зараз висушу.

Усі хутко посідали великим колом, у центрі якого опинилася Миша. Аліса уважно вп'ялася в неї поглядом, адже безпомильно відчувала, що підхопить тяжку застуду, якщо зараз швиденько не висохне.

– Гм, – гмикнула Миша з поважним виглядом, – то що, всі готові? Ось найсухіша річ, яку я знаю. Тиша, прошу тиші! «Вільям Завойовник, планам якого протегував папа, невдовзі підкорив англійців, що потребували лідерів і в останні часи чимало звикли до узурпацій та загарбників. Едвін та Моркар, граfi Мерсійський і Нортумбрійський...»

– Кхе-кхе, – кашлянув Лорі, не в змозі приборкати лихоманкове тремтіння.

– Перепрошую? – суворо, але гречно спитала насуплена Миша. – Ви щось сказали?

– Я не казав, – спішно відповів папуга.

– А мені здалося, що так, – промовила Миша. – Тож я продовжу... «Едвін та Моркар, граfi Мерсійський і Нортумбрійський, висловили Вільяму свою підтримку, і навіть патріотично налаштований Стіганд, архієпископ Кентерберійський, схилився до того...»

– Схилився до ЧОГО? – спитав Качур.

– До ТОГО, – відказала Миша доволі роздратовано. – Сподіваюся, ви знаєте, що таке «те»?

– Я знаю, що таке «те», доволі добре, коли до нього схилюся, – сказав Качур. – Переважно я хилюся до черв'ячків і ще до жабенят. От і питання: а до чого схилився архієпископ?

Миша на запитання не зреагувала ніяк, натомість поквалом повела далі:

– «...схилився до того, щоб виїхати разом із Едгаром Ателінгом назустріч Вільямові та запропонувати йому корону. Правління Вільяма спершу було доволі поміркованим. Але зухвалість його воїнів-нормандців...» Ну, то як тобі тепер, дорогенька? – несподівано продовжила Миша, повернувшись до Аліси.

– Так само вогко, як і раніше, – похмуро сказала та. – Не схоже, щоб я від вашої оповідки хоч трохи підсохла.

– У світлі цього, – урочисто проголосив Додо підводячись, – пропоную оголосити засідання закритим для негайного застосування більш ефективних заходів...

– Говори англійською! – перервало його Орленя. – Я не розумію й половини тих довжелезних слів і до того ж не надто вірю, що ти й сам щось тямиш!

І Орленя запхало голову під крило, ховаючи посмішку, а дехто з птахів захихотів уголос.

– Я збирався сказати, – ображено мовив Додо, – що найкраща штука, щоб висохнути, – це Партиїні Перегони.

– А що це – Партиїні Перегони? – спитала Аліса (не те щоб їй справді так уже кортіло дізнатися, але Додо зробив таку паузу, начеб чекав чиїхось слів, але ніхто інший, здається, не збирався розтуляти рота).

– Ну, – сказав Додо, – це простіше показати, ніж пояснити.

(А якщо ви захочете якось і самі спробувати цю штуку зимової днини, то я розкажу вам, як Додо усе це влаштував.)

Спершу він намітив маршрут – таке собі коло («Насправді форма не має значення», – запевнив Додо), а тоді розташував усе товариство тут і там уздовж дистанції. Не було ніяких «На старт! Увага! Руш!», натомість кожен починав бігти, коли йому спадало на думку, й так само сходив з дистанції, коли йому було до вподоби, тож було нелегко визначити, коли саме змагання закінчиться. Проте після півгодинки біганини, коли всі вже майже повністю висохли, Додо несподівано вигукнув:

– Перегони закінчено!

Усі скупчилися довкола нього, відсапуючись та запитуючи: «Ну, так хто ж переміг?» Щоб відповісти на це запитання, Додо був змушений поринути в тяжкі роздуми й довгенько стояв, притиснувши пальця до чола (в такій позі можна часто побачити Шекспіра на портретах), поки інші чекали, затамувавши подих. Перегодою Додо сказав:

– Усі перемогли, й усі мають отримати призи.

– Але ж хто має нам ті призи вручити? – поцікавився цілий хор голосів.

– Ну, ясна річ, що ВОНА, – відповів Додо, тицяючи пальцем в Алісу.

Усі одразу ж з'юрмилися довкола неї, навперебій вигукуючи: «Призи! Призи!» Аліса зовсім розгубилася, розпачливо засунула руку в кишеню й витягла звідти коробку з цукатами (на щастя, солоня вода не потрапила досередини), якими й почала нагороджувати бігунів. Цукатів виявилось рівно по одному на кожного.

– Але ж чекайте, вона сама теж має отримати нагороду, – зауважила Миша.

– Само собою, – розважливо погодився Додо й повернувся до Аліси. – Що ще завалалося в твоїх кишенях?

- Тільки наперсток, - невесело відповіла та.

- Давай-но його сюди, - скомандував Додо.

Усі знову скупчилися довкола Аліси, тоді як Додо урочисто вручив їй наперсток зі словами:

- Чи не зволите ви прийняти в дарунок цей елегантний наперсток?

На завершення цієї коротенької промови всі загукали Алісі привітання.

Дівчинці все це здалося зовсім безглуздом, але всі вони мали такий поважний вигляд, що засміятися Аліса не наважилася, а оскільки не знала, що сказати, то просто кивнула головою і взяла наперсток з усією врочистістю, на яку лишень спромоглася.

Наступною проблемою стало поїдання цукатів, позаяк великі птахи жалілися, що навіть не розкуштували свої, зате менші пташечки похлиналися, і їх доводилося ляскати по спинах. Та хоч би як там було, врешті все закінчилося й товариство знову розсілося колом і стало вмовляти Мишу розповісти їм щось іще.

- О, ви ж обіцяли мені розповісти свою надзвичайну історію, - згадала Аліса, - і пояснити, як так сталося, що ви ненавидите... К та С, - завершила вона майже пошепки, трохи побоюючись, чи не образилася Миша знову.

- У цій історії все ясно й правдиво, - бундючно відказала Миша. - Тут уже ніхто мене не впіймає, навіть софіст[16 - У Давній Греції софістами називали майстрів красномовства та суперечки. Така освічена пані, як Миша, знала напевно, що софіст, як ніхто інший, міг би упіймати її на неточностях в оповіді.].

- Чого ж вас хтось тут ловитиме, - розгубившись, сказала Аліса і здивовано поглянула на Мишу, - тим більше за хвіст?

І поки Миша оповідала, Аліса не припиняла дивуватися її незрозумілим словам, тож уявлення про мишчину історію в неї склалося таке:

Злапав мишку Зуба -
тий, що заскочив до
хати, каже: «Ну ж
бо, негайно щоб була
на суді! Я відмов не
приймаю і тебе по -
зиваю, бо ж сьо -
годні не маю я
розваги собі».
Каже миша двор -
нязі: «Що ж за суд
це наразі: ні суд -
ді, ні присяжних,
все порожні сло -
ва?» Злодій

знову до неї:
«Буду сам я
суддею, і
такий
тобі при –
суд, що не
будеш
жи –
ва!»

– Ти не слухаєш! – холодно проказала Миша до Аліси. – Про що це ти замислилася?

– О, я перепрошую, – присоромлено відповіла Аліса. – По-моєму, ви щойно дійшли до п'ятого закруту, чи не так?

– Не зли мене тут! – верескнула Миша, пронизливо й доволі розлючено.

– Вузли у вас тут? – стривожилася Аліса, щомиті готова допомогти. – О, дозвольте, я розплутаю!

– І не подумаю, – буркнула Миша, що встала й подріботіла геть. – Ти мене ображаєш цими своїми нісенітницями!

– Я не хотіла! – благально вигукнула нещасна Аліса. – Але ж ви така вразлива!

У відповідь Миша тільки фиркнула.

– Будь ласочка, поверніться й закінчіть вашу історію! – гукнула Аліса їй услід, і всі інші також загукали хором: «Будь ласка, поверніться! Закінчіть!», але Миша тільки роздратовано струснула головою і закрокувала швидше.

– Як шкода, що вона не захотіла лишитися, – зітхнув Лорі, коли Миша зникла з очей, а стара Рачиха скористалася нагодою сказати своїй доні:

– Ось, дорогенька, тобі добрий урок, як погано виходити з СЕБЕ!

– Прикуси язика, ма! – не надто гречно відповіло Раченя. – На тебе навіть в устриці терпцю не стане!

– От якби тут була Діна, я б знала, що робити! – уголос промовила Аліса, не звертаючись, проте, ні до кого зокрема. – Вона б швиденько принесла Мишу назад!

– А хто, з вашого дозволу, ця Діна? – поцікавився Лорі.

Аліса пожвавилася, бо ж могла базікати про свою улюбленицю коли завгодно:

– Це наша кішка. Ви просто не повірите, яка вона майстриня ловити мишей! А як вона дає собі раду з пташками! Та вона щойно пташку побачить – уже й проковтнула!

Промова виявилася для товариства просто-таки сенсаційною. Дехто з птахів миттю заквапився невідь-куди: старенька Сорока мерщій стала кутатися ретельніше, наголошуючи: «Мені вже справді час вибиратися додому, моему горлу страх як шкодить нічне повітря»; Канарка тремким голоском загукала до дітей: «Ми йдемо, дорогенькі! Вже пізно, і вам давно час до ліжка!» З різними відмовками всі вони невдовзі забралися геть, і Аліса залишилася сама.

– Навіщо я згадала про Діну? – сумно сказала вона сама до себе. – Схоже, тут її ніхто не любить, але я певна, що вона найкраща кішка на світі. О любя моя Діно! Чи побачу я тебе колись іще?

І Аліса знову розплакалася, бо відчула себе страшенно самотньою й зневіреною. Проте невдовзі дівчинка знову зачула вдалині лопотіння крихітних лапок і стала щосили видивлятися: може, це Миша передумала і повернулася, щоб розповісти до кінця свою історію.

Розділ четвертий

Кролик засилає в димар Крихітку Білла

Це був Білий Кролик, що помалу брів назад і стурбовано роззирався навсібіч, ніби щось загубив. Аліса почула, як він белькоче собі під носа: «Герцогиня! Герцогиня! Ох, мої хороші лапки! Ох, моя шубка, мої вусики! Вона мене покарає, не будь тхори тхорами, покарає! Та де ж я їх упустив, от лихо!»

Аліса притьмом здогадалася, що Кролик шукає своє віяло та пару білих лайкових рукавичок, і з доброго серця стала також нишпорити за ними туди й сюди, однак пропажі ніде не було видно. Схоже, після її плавання озером усе довкола геть зовсім змінилося: велика зала безслідно щезла разом зі скляним столиком та маленькими дверцятами.

За хвилику Кролик помітив Алісу й гримнув на неї доволі сердито:

– Так, Мері Енн, що це ти тут робиш? Ану швидко додому й притягни мені віяло та пару рукавичок! Ну, бігцем!

Аліса була така налякана, що миттю дременула туди, куди показував Кролик, навіть не спробувавши пояснити йому, що він помилився.

– Він прийняв мене за покоївку, – казала вона сама до себе на бігу. – Ото Кролик здивується, коли виявить, хто я така! Та все ж краще принесу йому віяло з рукавичками... авжеж, якщо знайду.

З цими словами Аліса домчала до чистенького крихітного будиночка, на дверях якого сяяла латунна табличка з гравійованим написом: «Б. Кролик». Вона увійшла не постукавши і заквапилася вгору сходами, стривожена тим, що може зустріти справжню Мері Енн, яка виставить її з будинку, перш ніж їй удасться знайти віяло та рукавички.

– Доволі дивно, – промурмотіла Аліса до себе, – бути на побігеньках у Кролика. Так мною невдовзі Діна попихати почне!

І вона стала фантазувати, що б через це могло коїтися: «Міс Алісо! Негайно йдіть сюди й приготуйтеся до прогулянки!» – «Уже біжу, нянечко! Але я маю попильнувати цю нірку, поки не прийде Діна, і простежити, щоб миша не вискочила звідти!»

– От тільки не думаю, – продовжила Аліса, – що Діні дозволили б залишитися в домі, якби вона стала так заправляти людьми.

Тим часом Аліса потрапила до малесенької кімнатки зі столиком попід вікном, на якому, як вона й сподівалася, лежало віяло та кілька пар крихітних білих лайкових рукавичок. Вона взяла одну пару та віяло й уже збиралася вийти, як в око їй упала пляшечка, що стояла біля люстерка. На цій не було ніяких написів на кшталт «ВИПИЙ МЕНЕ!», проте Аліса все одно витягла корок і піднесла шкалик до рота.

– Я знаю, варто мені випити щось чи з'їсти, – сказала вона сама до себе, – як одразу стається щось цікавеньке. Просто подивлюся, що саме робить ця пляшечка. Сподіваюся, вона знову мене виростить, бо я вже справді втомилася бути такою крихітною!

Пляшечка так і подіяла, й навіть раніше, ніж Аліса чекала: вона ще не випила й половини, як її голова вже гупнулася в стелю, й Алісі довелося зіщулитися, щоб не зламати ший. Вона похапцем поставила шкалик назад на стіл, примовляючи:

– Досить, цілком досить... сподіваюся, вище я не виросту... бо я вже й так не пролізу назад у двері... нащо ж я стільки відпила?!

Шкода, але бідкатися було вже пізно. Аліса все збільшувалася та збільшувалася, й невдовзі вже змушена була стати навколішки. За хвилику місця забракло і для цього, тож вона спробувала вкластися, одним ліктем упершись у двері, а другу руку закинувши за голову. Проте ріст усе не припинявся, й Аліса скористалася останнім шансом якось розміститися: одну руку виставила у вікно, ногу запхала в димохід і по всьому проголосила:

– Більше я нічого не можу вдіяти, що б там не сталося. І що з мене тепер вийде?

На превелике Алісине щастя, маленька чарівна пляшечка вже вичерпала всі свої сили, й рости далі не довелося. Проте поза була більш ніж не вигідна, а позаяк скидалося на те, що шансів бодай колись вибратися з кімнати немає, настроїв в Аліси був, ясна річ, не бозна-який.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=51581008&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

У цьому вірші втілені спогади Льюїса Керролла про один із найщасливіших днів його життя, 4 липня 1862 року, коли він та його приятель Робінсон Дакворт попливли із трьома сестрами Лідделл на прогулянку вгору Темзою. Примою у вірші автор назвав Лоріну Шарлотту, Секундою – саму Алісу, а Терцією – наймолодшу сестру Едіт. Саме цього дня народилися перші пригоди Аліси в Дивокраї, що потім розвинулися в ту чарівну книгу, яка відома нам сьогодні.

2

Миля (англійська) – міра довжини, що дорівнює 1,609 км.

3

Аліса, ясна річ, намагається згадати слово «антиподи» – тобто мешканці діаметрально протилежної точки земної кулі.

4

Вечірній чай (tea-time) – традиційне для англійців чаювання о 17.00, що увійшло в традицію саме за часів королеви Вікторії, за яких відбулися й Алісині пригоди.

5

Дюйм – міра довжини, що дорівнює 2,5 см.

6

Коринка – чорні дрібні родзинки без кісточок.

7

Фут – англійська міра довжини, що становить 30,48 см.

8

Галон – міра об'єму рідин та сипких речовин в Англії, що дорівнює 4,546 літра.

9

Лайка – сорт м'якої шкіри; рукавички з такої шкіри були предметом розкоші.

10

В Англії того часу пляжем їздили дерев'яні кабіни, запряжені кіньми. В них можна було увійти з боку пляжу, роздягтися і з іншого боку кабіни

спуститися в воду. Таким чином при купанні зберігалася благопристойність, про яку так піклувалися сучасні Керроллу англійці.

11

Вільгельм Завойовник – Вільгельм, герцог Нормандський, що в 1066 році на чолі нормандського війська завоював Англію і став англійським королем Вільгельмом I.

12

Де моя кішка? (Фр.)

13

Фунт (або фунт стерлінгів) – грошова одиниця в Британії.

14

Додо (або дронти) – вимерлі птахи, що мешкали на Маскаренських островах (Індійський океан) і в XVII-XVIII століттях були винищені європейськими колоністами.

15

Лорі – різновид папуг, що вирізняється дуже яскравим оперенням.

16

У Давній Греції софістами називали майстрів красномовства та суперечки. Така освічена пані, як Миша, знала напевно, що софіст, як ніхто інший, міг би упіймати її на неточностях в оповіді.